

PIJPEN MET KIJKGLAASJES.

In veel verzamelingen komen pijpen met kijkglasjes voor. Aangezien er tot nu toe weinig over bekend was leek het mij nuttig om deze kijk- en rookvoorwerpen eens aan een onderzoek te onderwerpen. Een tiental verzamelaars zijn mij hierbij van dienst geweest, waarvoor ik ze hierbij hartelijk dank zeg.

Om een kijkglasje aan de pijp te kunnen bevestigen werd in de meeste gevallen een voorziening in de pijpvorm getroffen. Aan de bovenkant van de steel werd een cirkelvormige gleuf gegraveerd.

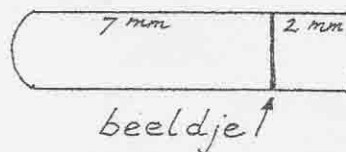
Als de pijp de vorm verliet ontstond op de steel een hol kleibolle-tje, waarin later het kijkglasje aangebracht kon worden.

Hoe ziet zo'n kijkglasje er uit?

Het kijkglasje bestaat uit een staafje glas van 7 mm lengte, diameter 2 mm. Aan één kant is het staafje bol geslepen en dient als lensje.

Op de andere zijde is op vernuftige wijze een microfoto aangebracht.

Ter bescherming van de foto is daarop weer een stukje glas van 2 mm aangebracht.

Houd men het glasje met de bolle kant dicht bij het oog tegen het licht, dan is de micro-opname als een soort dia te bekijken.

Een veelgehoorde vraag is: Hoe hebben ze dat gemaakt?

In de "Photomagazine" van mei 1959 vermeldt men dat de Engelsman J.B. Dancer al in 1839 in staat was beelden van 1,3 vierkante mm te maken. De beeldjes die we in de kijkglasjes aantreffen zijn gemaakt volgens de natte collodium methode, een uitvinding van Scott Archer. Collodium, een oplossing van schietkatoen in ether werd in 1848 door Maynard te Boston voor het eerst bereid. Het is een dik kleverig vocht dat, op een glazen plaat of op de huid uitgestreken, na verdamping van de ether een dun doorschijnend vliesje achterlaat. Het werd vroeger in de geneeskunde gebruikt om wonden luchtdicht af te sluiten.

In de fotografie was collodium een uitstekend middel om de lichtgevoelige laag op het glas te hechten. Na droging was de laag zeer kwetsbaar, vandaar het tweede stukje glas ter bescherming.

Helaas heb ik nog geen artikel kunnen vinden over de ouderdom en de fabricage van de kijkglasjes. Om toch de ouderdom van dit soort pijpen te kunnen bepalen heb ik mij hoofdzakelijk beziggehouden met de voorstellingen in de glasjes en de pijpmodellen.

Tot mijn verrassing bleek na een bescheiden onderzoek een vrij nauwkeurige datering mogelijk.

Belangrijk waren de volgende gegevens:

- Op de pijpen van afb. 12 en 13 is in de vorm het jaartal 1872 gegraveerd.

- Wat betreft de voorstellingen in de kijkglasjes kwam ik plaatjes tegen van de branden te Parijs (1871), de herdenking van Den Briel (1572-1872) en de oorlog van 1870-1871 tussen Frankrijk en Duitsland.

De voorstelling van de Paus (Pius IX) en die van Koning Willem III (regeerde van 1849-1890, jubelfeest in 1874, huwelijk Prinses Emma in 1879) passen geheel in deze periode

- In pijpen catalogi van + 1900 o.a. die van Gambier en Goedewaagen blijkt dat een aantal modellen nog wel opgenomen zijn maar geen voorziening voor kijkglasjes meer bezitten.

Het klei-oogje werd tijdens het tremmen van de pijp er af gestreken.

Dit is o.a. te zien bij de latere gezichtspijp van Goedewaagen (fig.1)

In Nederland zijn de meeste pijpen uitgebracht door de firma Goede-
waagen. Typisch is, dat geen van hun pijpen gemerkt zijn.
De firma P.v.d.Want Gzn. had 1 model opgenomen in zijn catalogus,
identiek aan de pijp van fig 7.
De Franse fabriek Gambier vermeldde ook enige modellen in zijn cata-
logus. De glaasjes bevatten o.a. afbeeldingen van de Eiffeltoren en
van Eva. (zie Jean Leo; Les pipes en terre Francais)
Soms komt men modellen tegen met een klei-oogje maar zonder glaasje.

Resumerend kunnen we hetvolgende opmerken:

- De meeste pijpen met kijkglaasjes zullen geproduceerd zijn tussen
1870 en 1880.
- Tussen 1880 en 1900 verdwenen geleidelijk deze pijpen. Wel komen
nog modellen voor zonder glaasje.

De afbeeldingen op blz.5 en 6 zijn voorstellingen uit de glaasjes.
De foto's zijn met behulp van een microscoop genomen. De vergroting
ligt tussen de 35 en 60 maal.

VOORSTELLINGEN.

SERIE: DANSERESSEN.

1. 3 meisjes met wijde rokken in een kamer.
De middelste staat, de 2 anderen zitten links en rechts van haar.
2. Danser en danseres met opgeheven armen in de kamer.
3. Meisje met hoepel, versierd met bloemen.
Ze staat in danspas in de kamer.
4. Langharig meisje met speelgoedpoppetje in haar hand.
5. Tafereel met mensen in de kamer.
Tekst onder: L'accordée de village.
6. Danseres met halfopgeheven armen naar rechts.
7. Man en vrouw op de bank, kijkend naar een danseres, links naast
de bank dansend.
8. Negerdanser en 3 danseressen met bloemenslinger.
(ZIE AFBEELDING F)

SERIE: OORLOG VAN 1870-1871.

9. Gebouw ' Les Tuileries'.
Tekst boven: Incendie de Paris 1871
Tekst onder: Pavillon de L'horloge coté de la cour.
10. Gebouw.
Tekst boven: Incendie de Paris
Tekst onder: Colonne Vendome
11. Gebouw.
Tekst boven: Incendie de Paris 1871
Tekst onder: ministerie des finances, general rue de la Rivoli.

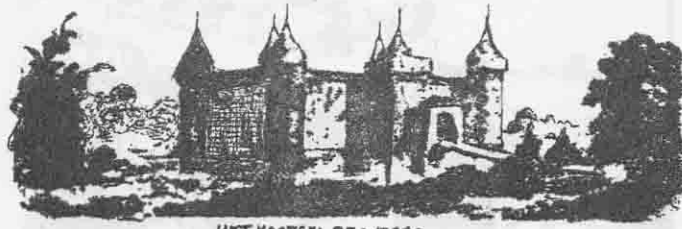
12. Gebouw.
Tekst boven: Incendie de Paris 1871
Tekst onder: Hotel de Ville Facade
13. Stadsdeel.
Tekst boven: Guerre 1870-1871
Tekst onder: La batterie de Montmartre. (ZIE AFBEELDING E)
14. Plunderende soldaten.
Tekst onder: Soldats Prusiens dans une ferme.
- SERIE: VADERLANDSE GESCHIEDENIS, KONINGSHUIS.
15. Standbeeld.
Tekst onder: Gedenkteeken bij Heyligherlee. (ZIE AFBEELDING G)
16. Portret.
Tekst boven: Bloys van Treslong
Tekst onder: 1572-1872
17. Portret. (foto)
Tekst onder: Kroonprins der Nederlanden
18. Portret. (foto)
Tekst onder: Prins Frederik G.M.N. (= Grootmeester Nationaal)
19. Kasteel.
Tekst onder: Het kasteel te Wedde in de 16e eeuw. (ZIE AFB. A)
20. Portret. (ovale foto)
Tekst onder: Willem III Koning der Nederlanden. (ZIE AFB. C)
21. Portret. (rechthoekige foto)
Tekst onder: Willem III Koning der Nederlanden. (ZIE AFB. B)
22. Gravure over de bestorming van Den Briel.
Links en rechts van de gravure staande mensen.
Boven en onder 4 ovale plaatjes.
23. Gravure over de bestorming van Den Briel. (middendeel van nr.22)
Tekst boven: Op den eersten dag van april 1572 verloor Duc d'Alva zijn bril. (ZIE AFBEELDING H)
24. Gravure over de bestorming van Den Briel (detail van nr.22)
4 ovale plaatjes. Tekst: Voor dien dag, en Na dien dag.

SERIE: OVERIGE VOORSTELLINGEN.

25. Kerkinterieur met Heiligenfiguur.
Tekst onder: N.D. de la Delivrande
26. Ruiterspringend over een hek.
Tekst onder: Le saut périlleux
27. Twee jagers op patrijzenjacht.
Tekst onder: Chasse aux Perdrix
28. Portret van Paus Pius IX. (ZIE AFBEELDING D)
29. IJstafereel. Schaatsenrijders op het ijs.

Na 1900 komt men kijkglasjes in andere voorwerpen tegen. Ze werden gemonteerd in pennehouders, bedeltjes (b.v. een miniatuur verrekijker) en in houten sigarenpijpjes. Deze voorstellingen heb ik buiten beschouwing gelaten.

VOORSTELLINGEN IN DE KIJKGLAASJES.

HET KASTEEL TE WEDDE
IN DE 16^E EEUW

A

WILLEM III
koning der Nederlanden

B

WILLEM III
Koning der Nederlanden

C

D

E

F

GEDENKTEEKEN BY HEYLIGERLEE

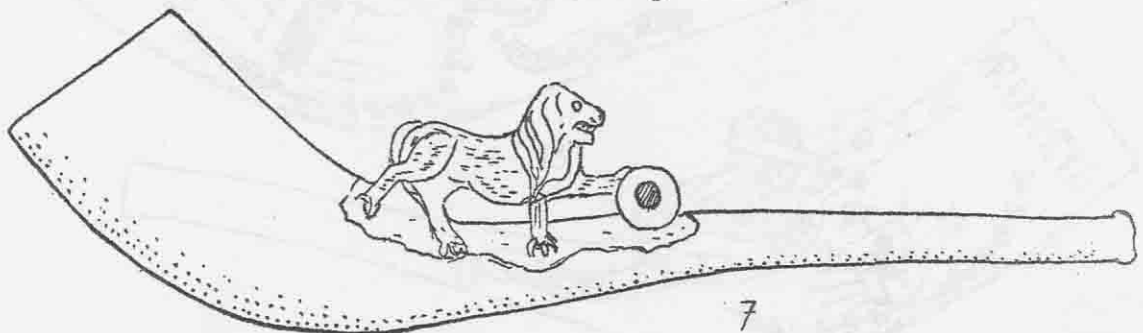
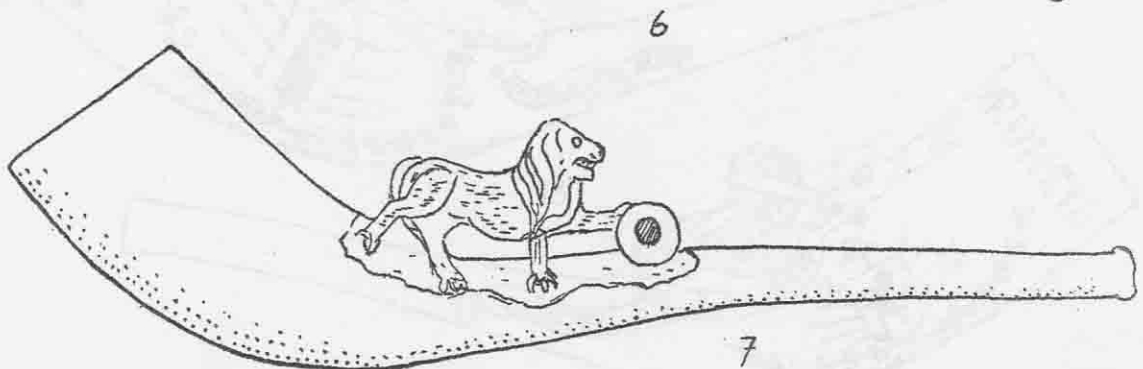
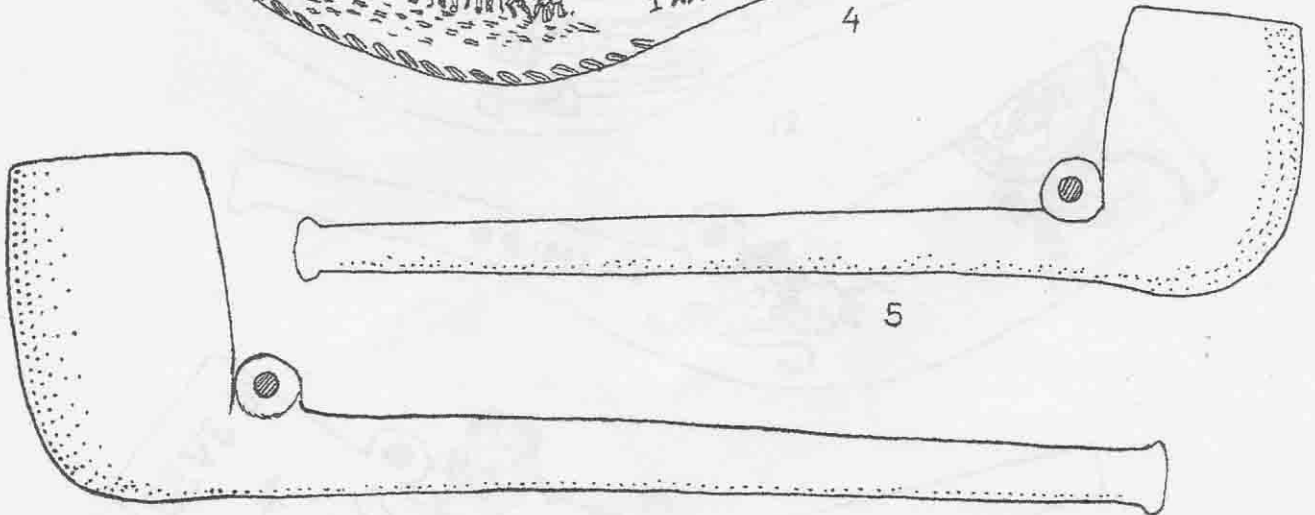
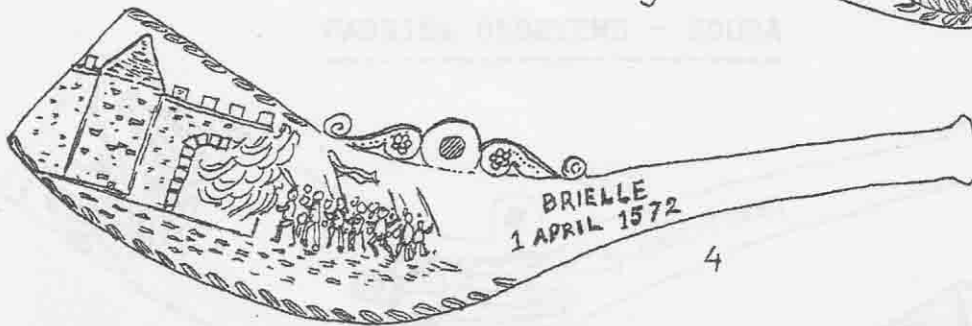
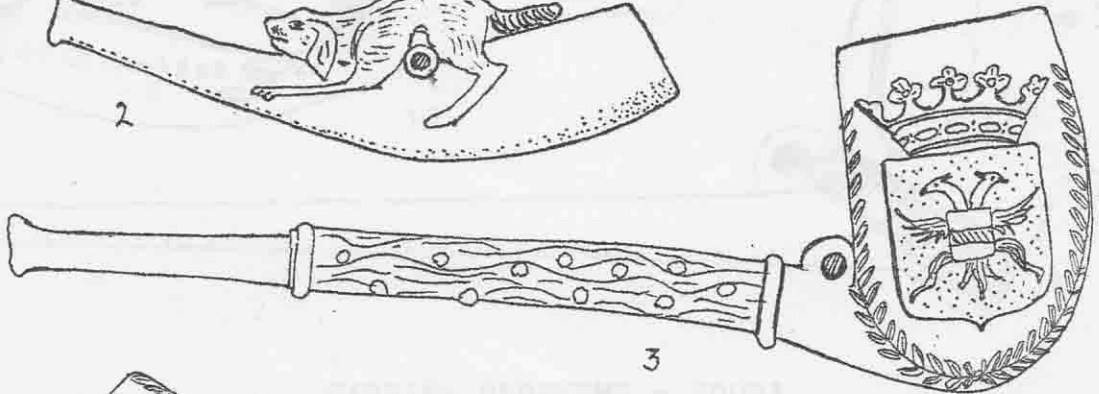
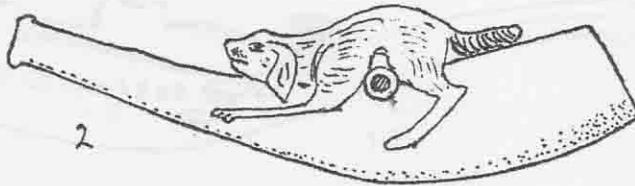
G

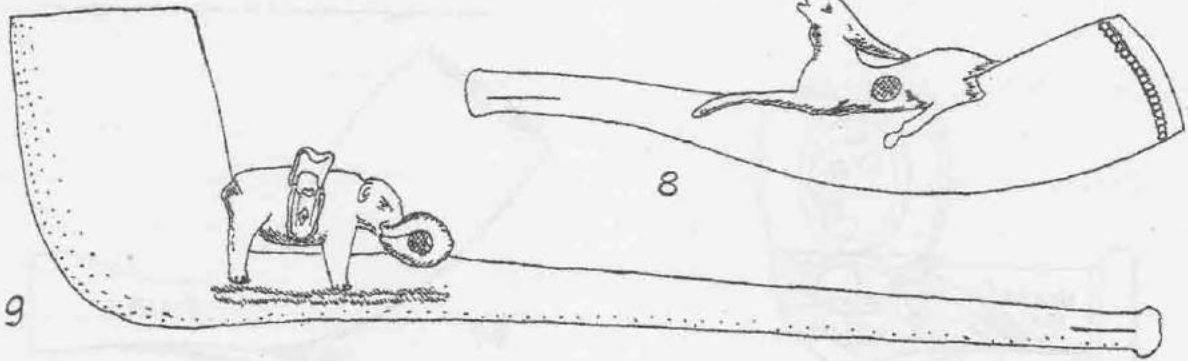
H

MODELLEN VAN PIJPEN MET KIJKGLAASJES.

P. GOEDEWAAGEN EN ZOON - GOUDA

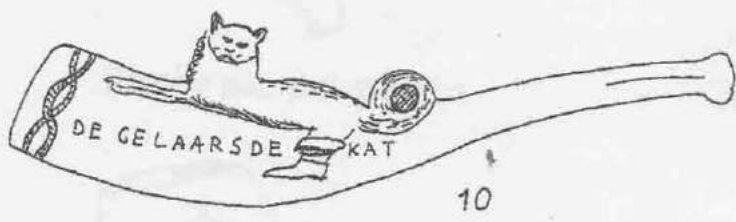

SCHIEDER - HANDEL - LIEVE

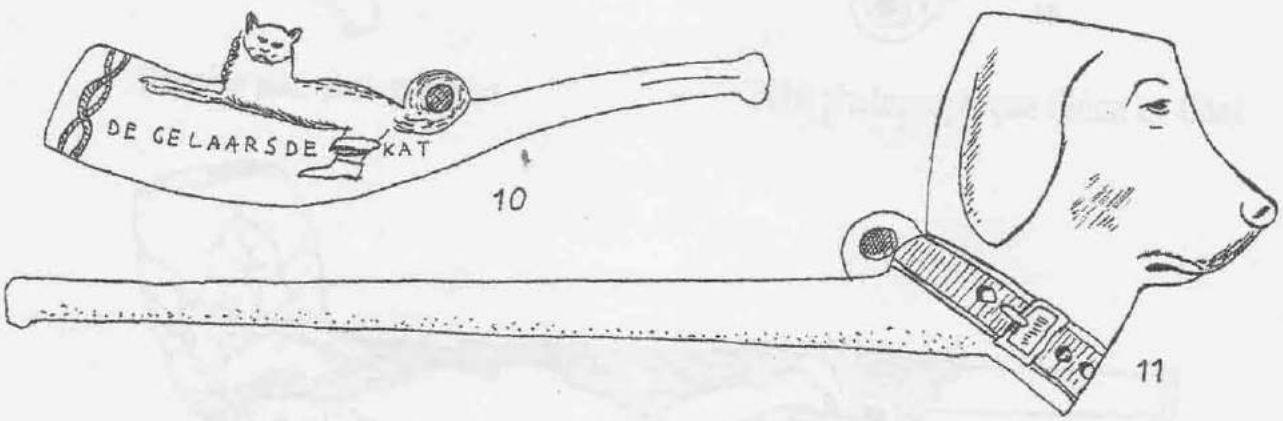

9

8

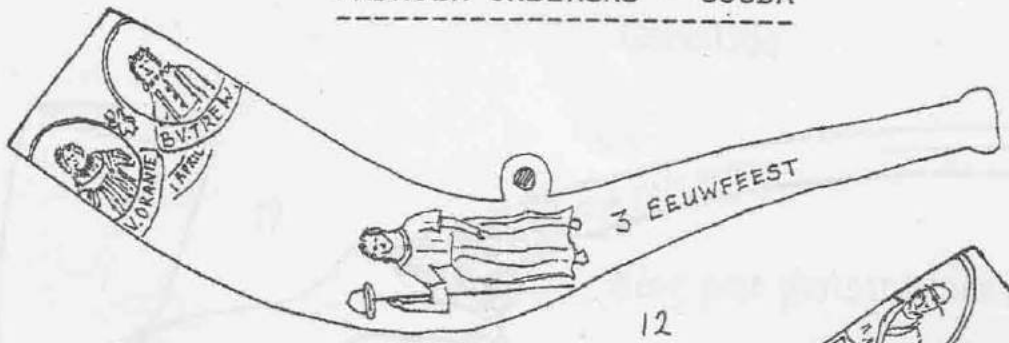

10

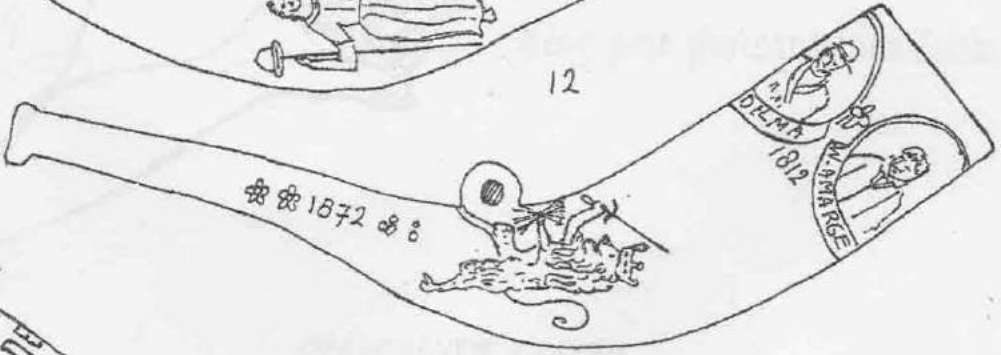

11

FABRIEK ONBEKEND - GOUDA

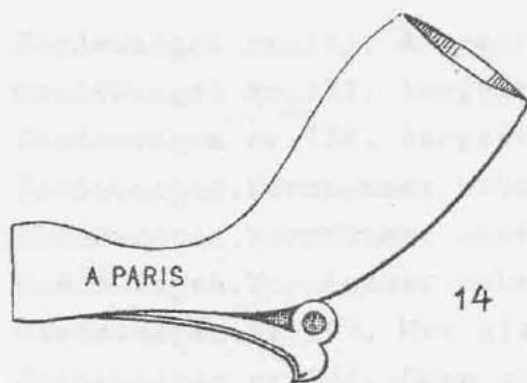
12

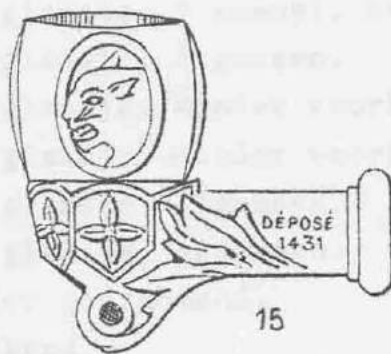
13

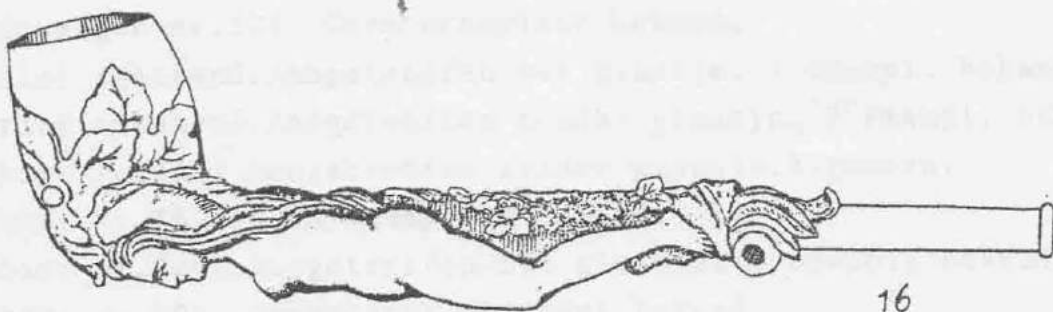
VRIJHEID

Nègène pour photographies

Tête photographique Chien et Chat

Cariatide.

Nèg pour photographies Jambe

OPGEGRAVEN PIJPEN

DE MODELLEN.

1. Goedewaagen nr.213. Aangetroffen met glaasje. 1 exempl. bekend.
2. Goedewaagen nr.232. Aangetroffen met glaasje. Algemeen.
3. Goedewaagen nr.330. Aangetroffen met glaasje. Minder voorkomend.
4. Goedewaagen.Vormnummer onbekend. Met glaasje. Minder voorkomend.
5. Goedewaagen.Vormnummer onbekend. Met glaasje. Algemeen.
6. Goedewaagen.Vormnummer onbekend. Met glaasje. Algemeen.
7. Goedewaagen.nr.309. Met glaasje. Minder voorkomend.
8. Goedewaagen nr.228. Geen exemplaar bekend.
9. Goedewaagen nr.109. Geen exemplaar bekend.
- 10.Goedewaagen nr.226. Opgegraven fragment bekend.
- 11.Goedewaagen nr.329. Geen exemplaar bekend.
- 12.Fabriek onbekend.Aangetroffen met glaasje. 1 exempl. bekend
- 13.Fabriek onbekend.Aangetroffen zonder glaasje. 3 exempl. bekend.
- 14.Gambier nr.1401.Aangetroffen zonder glaasje.Algemeen.
- 15.Gambier nr.1431.Geen exemplaar bekend.
- 16.Gambier nr.1264.Aangetroffen met glaasje. 1 exempl. bekend.
- 17.Gambier nr.983. Opgegraven fragment bekend.
- 18.Goedewaagen nr.328.Opgegraven fragment zonder glaasje.
- 19.Fabriek onbekend. Opgegraven fragment zonder glaasje.

Bekend is verder een opgegraven fragment waarbij de leeuw de andere kant op loopt.Zie hiervoor fig.7. Op de ketel staat de tekst LONDON. Dit overzicht is niet meer dan een eerste inventarisatie van deze wonderlijke pijpjes.Mochten er leden zijn die aanvullende gegevens voor mij hebben, dan zou ik dat graag vernemen.

Fred Tymstra.

Gekleurde vogeltegels op tabaksdoos met 2 pijpen. + 1640. Gevonden in een bouwput in Amsterdam in 1978. De tegel is gerestaureerd.

Wie heeft er tegels met pijpen, pijprokers of tabaksdozen? En wie is kenner op dit gebied? Graag even een briefje naar de redactie.